

Sveikata ir aplinka

Nerijus Karlonas,

Valstybinės teismo medicinos
tarnybos Toksikologijos
laboratorijos teismo medicinos
ekspertas, turintis chemijos
mokslo daktaro laipsnį.

Cheminių medžiagų yra visur!

Cheminės medžiagos yra neišvengiama mūsų gyvenimo dalis. Jų naudojame kiekvienas kasdien ir beveik visur – ir darbe, ir namuose.

Cheminių medžiagų yra visuose produktuose, kuriuos naudojame ar kurių valgome, taip pat ir mūsų organizmuose. Dažniausiai žmonės klysta manydami, kad chemines medžiagas naudoja tik specialios laboratorijos ar pramonės gamyklos.

Daugelis cheminių produktų yra nepavojingi, jeigu jie yra tinkamai naudojami, tačiau su kai kuriais reikia elgtis itin atsargiai, nes jų sudėtyje yra žmogaus sveikatai ir aplinkai pavojingų cheminių medžiagų, kurios gali turėti trumpalaikį ar ilgalaikį neigiamą poveikį.

Vienos iš jų, tai – cheminės medžiagos, kurių pagrindu pagaminti sintetiniai kvapai, tirštikliai, stabilizatoriai, konservuojančios medžiagos ir t. t., šių junginių dedama į oro gaiviklius, smilkalus, parafinines žvakes, kosmetiką ir parfumeriją. Visi jie gali dirginti kvėpavimo takus, sukelti astmą, kontaktinį dermatitą ar net vėžį. Tiksliai sintetinių medžiagų sudėtis šių produktų kategorijose saugoma kaip verslo paslaptis, tačiau yra žinoma, kad daugelyje kosmetikos ar parfumerijos produktų yra kvapnių, lakiųjų organinės kilmės junginių, konservantų, kurie išskiria formaldehidą, parabenų (t. y. metilo, etilo, propilo, butilo), sunkiųjų metalų (švino, gyvsidabrio, cinko, titano oksido) bei kitų, per penkiasdešimt, kenksmingų medžiagų, kurios gali per odą, kvėpavimo

takus patekti į organizmą. Minėti junginiai, išskyrus sunkiuosius metalus, yra sintetinės medžiagos, kurios dažniausiai pagamintos iš naftos produktų ir pasižymi kenksmingomis savybėmis. Naudojant tokių toksinų dieną iš dienos, organizme per metus jos kaupiasi ir daro vis didesnę žalą. Ilgainiui didesni jų kiekiai gali pažeisti imunitetą, sutrikdyti nervų sistemos darbą bei sukelti bronchų astmą, alergiją, vėžinius susirgimus ir hormonų pusiausvyros sutrikimus.

Deja, pvz., parabenai ar ftalatai, o ypač pavojingas dibutilftalatas, dažnai minimi ir kitų gaminių sudėtinų dalių sąrašuose, todėl jų sunku išvengti. Mokslininkai patvirtina, kad ftalatai neigiamai veikia vyrų reprodukcinę sistemą, kenkia kepenims, trikdo medžiagų apykaitą, silpnina žmonių (ypač vaikų) imuninę sistemą bei gali sukelti astmą. Taigi, kol įstatymai nepasikeitė, rekomenduojame minėtų gaminių vartoti saikingai arba rinktis natūralią kosmetiką, parfumeriją, o oro gaiviklius, smilkalus, parafinines žvakes keisti į natūralius eterinius aliejus.

Reikėtų nepamiršti, kad nuodingos cheminės medžiagos – valikliai, plovikliai, dezinfekuojamosios medžiagos, skalbimo milteliai. Visos šios buitinės chemijos priemonės gali labai smarkiai pakenkti mūsų sveikatai. Pavyzdžiui, paviršinio aktyvumo medžiagos, chloro junginiai, fenolis, formaldehidai, acetonas,

Kaip apsisaugoti nuo cheminių medžiagų:

1. Rinkitės produktus su ekologiniu ženklu ir aplinkai nepavojingus.
2. Pasirūpinkite sveiku oru patalpose: vėdinkite patalpas.
3. Cheminius produktus laikykite saugioje, vaikams neprieinamoje vietoje; niekada nelaikykite jų greta maisto produktų.

amoniakas, aromatinės medžiagos bei oro aromatizatoriai – tai ne visas kenksmingų medžiagų sąrašas.

Visos jos yra biologiškai agresyvios, sukeliančios įvairias ligas – dermatitą, bronchų astmą, odos sudirginimą, uždegimus ar egzemas. Be to, reikėtų atkreipti ypatingą dėmesį, kai naudojama iš šarmų ar rūgščių pagaminta buitinė chemija, kuri yra viena iš toksiškiausių – ji lengvai gali nudeginti odą, akis ir pažeisti vidaus audinius. Tyrėjai informuoja, kad, maišant įvairius chloro turinčius valiklius ir pan. su šarminiu ar rūgštiniu valikliu, išsiskiria chloro ir (ar) chloramino dujos, kurios yra labai nuodingos, gali tapti net mirties priežastimi.

Buitinė chemija neigiamai veikia net virškinimą, sukelia pykinimą ir rėmenį, padidėjusį seilių išsiskyrimą, be to, skrandžio ir žarnyno sutrikimai gali paveikti ir nervų sistemos veiklą. Kai kurios medžiagos gali turėti ūminį poveikį, t. y. būti nuodingos, sukelti alergiją ar dirginti odą, ypač akių ar nosies gleivinę. Kitų neigiamas poveikis gali pasireikšti per ilgą laiką – jos gali sukelti ar paskatinti vėžinius susirgimus, vaisingumo problemas ar pažeisti imuninę sistemą. Deja, dažnai tiksliai buitinės chemijos produktų sudėtis taip pat vertinama kaip verslo paslaptis, todėl ją sužinoti nelengva.

Visiškai nekenksmingų aplinkai cheminių valymo priemonių nebūna. Todėl naudoti tokias priemones reikėtų taupiai ir tiksliai pagal instrukcijas, pvz., dėvėti specialias pirštines, apsaugines kaukes. Patariame rinktis produktus, pagamintus įmonių, kurios savo noru atskleidžia natūralią, netoksišką savo gaminių sudėtį, arba pasigaminti jų patiems, pvz., naudoti natūralias priemones – citriną, valgomąją druską ar maistinę sodą (natrio hidrokarbonatą).

Naujausi moksliniai tyrimai parodė, kad aliejaus pagrindu pagamintuose dažuose yra apie 300 nuodingų cheminių medžiagų ir iki 150 vėžį sukeliančių. Be to, šiuose gaminiuose yra daug lakiųjų organinės kilmės medžiagų, kurios ypač kenkia žmonių sveikatai. Todėl tyrėjai rekomenduoja naudoti vandens pagrindo dažus, kuriuose kenksmingų junginių yra nedaug.

